

У музеју без кустоса

После Титове смрти слике из куће у којој је некадашња прва дама живела 36 година, а која је била и службена резиденција Јосипа Броза, пренете су у вилу у којој је потом, до смрти боравила. Како их је бирала и да ли је у томе имала пуну слободу или не, вероватно никад нећемо сазнати

КОЛЕКЦИЈА ЈОВАНКЕ БРОЗ

Marija Đorđević

Како данас видимо Јованку Броз? Као прву даму или Јованку која је била модел генерацијама својих вршњакиња и млађих жена? Да ли видимо Јованку партизанку? Да ли су њени многоструки идентитети уткани у колекцију смештену у имагинарни музеј чија је једина кустоскиња била Јованка и да ли их је могуће ишчитати из слика које је свакодневно гледала у својој кући?

Ово су нека од питања које су поставили Ана Панић и Никола Ивановић, кустоси изложбе *Партизанка и Фрајонар*. Колекција слика *Јованке Броз*, чије је отварање заказано за среду, 18. мај, у Галерији Матице српске у Новом Саду у 20.00 часова. Биће изложено 36 дела из збирке Музеја Југославије. Више од три деценије ова уметничка дела налазила су се у вили коју је Јованка Броз користила након Титове смрти у Булевару кнеза Александра Карађорђевића број 75 (некадашњем Булевару мира). Ту су пренета из Резиденције у Ужичкој 15, у којој је Јованка Броз живела од 1945. до 1980. године.

„Од 36 изложених слика трећина је поклоњена директно Јованки Броз са посветом написаном лично њој у периоду између 1965. и 1977. године. Остале су поклоњене Титу или су наменски набављане за уређење њиховог заједничког дома у Ужичкој 15, а после Титове смрти су Јованки додељене за уређење њеног новог дома. Пренете су слике које су се налазиле у просторијама које је она користила – женска канцеларија у приземљу, спаваћа соба на спрату, салон на спрату, радна соба на спрату, купатило и предсобље испред њега. Те приватне одаје Јованке Броз смо, у мери у којој је то било могуће, покушали да реконструисамо на изложби, долажући

Јованка Броз са сликаром Божидаром Јакцем приликом фотографисања њеног портрета у вили на острву Ванга, Бриони, 8. фебруар 1966. Фонд Музеја Југославије

Младен Јосић, Припрема тоалете, 1938.

по неки лични предмет, фотографију или комад намештаја и тако на основу сачуваних артефаката представимо њен лични музеј у коме је живела”, наводи кустоскиња Ана Панић.

Збирка слика Јованке Броз никада није постојала као самостална збирка. Све ове слике су после Титове смрти пописане и биле су део личне збирке некадашњег Меморијалног центра Јосип Броз Тито, чији је Музеј Југославије правни следбеник, и како су из те збирке изашле (нако никад нису званично исписане јер их она и није званично узела, а оставинска расправа иза Тита није била окончана) тако су сада враћене Музеју Југославије и чувају се у Збирци

поклона. Након Јованкине смрти, представници Музеја Југославије комисијски су преузели 584 предмета који су, након идентификације и утврђивања власништва на основу музејских картона и инвентарних бројева који су се неретко, и након тридесет година, још налазили на предметима које је Јованка користила, пренети у музејске депое.

Оно што данас видимо као колекцију слика Јованке Броз је заправо један донекле случајан скуп слика, различитих и по стиловима, и по вредности, и по значају који се никако не може подвести под систематску колекцију јер је изостало селективно, активно и дугорочно тра-

жење репрезентативних предмета. Поред ових слика у кући у којој је живела Јованка Броз се налазило још двадесетак слика од којих су неке припале породици након њене смрти, а неке су се водиле као инвентар куће те су остале у државном власништву у збирци којом руководи Управа за заједничке послове републичких органа која и данас управља овим објектом. Међу њима је неколико репрезентативних слика аустројског сликара Франца Хобенберера (1867–1941), за њега типичних пејзажа и мртвих природа, док су остала дела лошијег квалитета, међу којима више копија Веласкеза и Рембранта који је Јованки био омиљени сликар.

– Од изложених слика, по значају бих издвојила слику расветљене палете *Жене у разговору* Влаха Буковаца из 1898. године када почиње његов „цавтастски интермеццо”, што видимо и по светлим бојама и медитеранском сунцу које обасјава слику, као и монументално платно Младена Јосића *Припрема тоалете* из 1938. године у стилу поетизованог реализма. То је најрепрезентативнија слика из циклуса портрета глумица и позоришног света из Народном позоришта у коме је Јосић у том периоду радио као сценограф. На овој слици реч је о портрету оперске певачице Катнице Јовановић, примодне београдске опере која је приказана у раскошној хаљини док се пред огледалом припрема за наступ – објашњава Ана Панић.

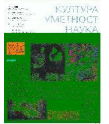
Наставак на другој страни

Влахо Буковац *Жене у разговору*, 1898.

Миленко Станчић, *Панорама Вараждина* Фотографије Мартин Цандир

Наставак са прве стране

У том хетерогеном ликовном фонду налазе се и гравире на металној плочи, копије из епохе рађене по сликама *Добра мајка* и *Љубавни завети* француског рококо уметника Жана Онора Фрагонара. Оне су се налазиле поред Јованкиног кревета у обе куће у којима је провела укупно више од шест деценија па отварају интимно питање мајчинства.

– Индикативно је што је изнад кревета висила помало застрашујућа Станчићева слика *Деце пије* која као и *Добра мајка*, што такође може бити метафора за (не)проживљено искуство родитељства. Јованка је била у потпуности посвећена супругу кога је у свему пратила и чим јим одлукама се беспоговорно повиновала, па и оној да немају деце, да не абортирати уколико до зачећа дође.

Самим насловом изложбе сугеришемо и то да смо кроз предмете који су је окруживали хтели да пренесемо какву Јованку и које њене улоге видимо гледајући све те мртве ствари које су као у

неком огромном музеју без kustosa изгубиле своје примарно значење – каже Ана Панић.

Дародавци слика су у неким случајевима познати. После рата су то често били сами аутори, али свакако су још бројнији били органи државне и локалне управе, разне друштвене и политичке организације, институције попут школа и болница, радне организације, спортска удружења, фабрике, рудници, сеоске задруге итд. Унутар те велике збирке поклона, један мањи део чинила су уметничка дела поклоњена директно Јованки, најчешће током званичних протоколних посета које је као прва дама практиковала путујући са супругом. Састајала се узгред са појединим званичницима, њиховим супругама, посећивала музеје, фабрике, установе културе и деље заштите и често добијала уметничка дела, предмете примењене уметности или етнографску грађу на поклон у тим приликама. Међу поклоњеним делима је и икона Белог анђела.

Јасно је да оно што се данас види као колекција слика Јованке Броз можда више говори о

Омер Мујаџић, Портрет другарице Јованке Броз

укусу дародаваца и њиховим жељама, а не о рефлексiji њеног или Титовог посебног укуса.

Међу делима нема авангардних, постмодернистичких радова или оних који се на било који на-

чин могу разумети као ангажовани. Такође, скоро да нема ни водећих имена и ликовних поетика актуелних у Југославији шездесетих и седамдесетих година 20. века. Велики број радова у овој колекцији припада домену онога што би могло да се означи као „традиционално сликарство“.

– Јованка Броз је више од три деценије живела у својеврсном кабинету успомена који је као временску капсулу пренела из једног окружења у друго, покушавајући да што је више могуће имитира амбијент Резиденције у Ужичкој 15. Прегледом фото-документације утврдили смо да је поједине просторије, попут спаваће собе, скоро у потпуности рекреирала, намештај је исти, распоред слика идентичан. Како је некадашња прва дама бирала слике из куће, која јој је 36 година била дом и службена резиденција Јосипа Броза, да би биле пренесене у вилу у којој је до смрти живела и да ли је у томе имала пуну слободу или не, вероватно никад нећемо сазнати.

Ти предмети су за Јованку имали пре свега емотивну вредност, вредност сувенира, носени у себи делић искуства на које је конкретан предмет или уметничко дело подсећа. У недостатку Јованкиног гласа користили смо секундарне изворе, ретке интервјуе које је за живота давала новинарима и публицистичке књиге настале на основу разговора њихових аутора са Јованком Броз у покушају да интерпретирамо и разумемо ову колекцију, али и Јованкин однос према њој – каже Ана Панић.

